

Rovers, B. 1999. "Het aantal opgehelderde misdrijven en gehoorde verdachten neemt al jaren gestaag af." het Tijdschrift voor de politie 61:10

Het aantal opgehelderde misdrijven en gehoorde verdachten neemt al jaren gestaag af

*Ben Rovers**

Het ophelderingspercentage is volgens velen geen goede indicator voor de opsporingsprestaties van de politie. Wiebrens en Essers hebben in dit tijdschrift (1999, nr1/2) betoogd dat het ophelderingspercentage een ontoereikende indicator is, die bovendien ten onrechte een negatief beeld schetst van de ontwikkelingen in de afgelopen jaren. Volgens hen is het aantal opgehelderde misdrijven en het aantal gehoorde verdachten in de periode 1992-1996 juist toegenomen. In dit artikel worden vraagtekens geplaatst bij deze bevindingen. Verschillende cijfers tonen aan dat vanaf het midden van de jaren tachtig sprake is van een substantiële daling in het aantal opgehelderde misdrijven én het aantal gehoorde verdachten. De achtergrond van deze ontwikkeling wordt kort besproken.

Inleiding

Er is de laatste jaren veel te doen over de prestaties van de politie. In publicaties hierover zien we twee vragen regelmatig terugkeren. De eerste vraag betreft de meting van politieprestaties: welke maat of maten moet je hiervoor hanteren? De tweede vraag heeft betrekking op de prestaties zelf: hoe staat het daar eigenlijk mee? Het antwoord op deze vraag is uiteraard afhankelijk van het antwoord op de eerste vraag. Ofschoon de politie zeer uiteenlopende taken vervult, beperkt de discussie over prestatie-indicatoren zich vaak tot één van deze taken: de opsporing van strafbare feiten. Ook dit artikel kent deze beperking (zonder daarmee aan het belang van andere taken af te willen doen). Bijzondere aandacht geniet in dit verband het ophelderingspercentage (gedefinieerd als het aantal misdrijven waarin tenminste één verdachte is gehoord gerelateerd aan het totaal aantal bij de politie bekend geworden misdrijven). In 1998 werd aan deze indicator zelfs een conferentie gewijd (Van der Boor 1998:10). Deze 'moeder-aller-prestatie-indicatoren' is weinig populair, zoals blijkt uit diverse publicaties (Berghuis 1992; Kruissink 1993; Van der Boor 1998; Poelert 1998; Wiebrens en Essers 1999; Wiebrens en van de Geer 1999).

Voorliggend artikel is bedoeld als een kritiek op het onderzoek van Wiebrens en Essers, gepresenteerd in dit tijdschrift (1999, nr 1/2). Zij beweren dat in de periode 1992-1996 het volume en de ernst van de opgespoorde misdrijven zijn toegenomen. Dit waag ik te betwijfelen. In de afgelopen 10 à 15 jaar is het aantal opgehelderde misdrijven en gehoorde verdachten juist sterk gedaald. De discussie over het ophelderingspercentage verhuult mijns inziens deze werkelijkheid.

De vraag wat goede indicatoren zijn om de (opsporings)prestaties van de politie in kaart te brengen, blijft hier buiten beschouwing. Dit is een vraag die aparte aandacht verdient. In dit artikel zal de nadruk liggen op de vraag hoe het nu eigenlijk gesteld is met de opsporingsprestaties van de politie wanneer we uitgaan van simpele (en wellicht ontoereikende) maten als het aantal opgehelderde misdrijven en het aantal gehoorde verdachten. Als in dit artikel over output van de opsporing wordt gesproken, worden deze twee indicatoren bedoeld.

Eerst wordt een korte samenvatting gepresenteerd van het onderzoek waarover Wiebrens en Essers (hierna ook: W&E) in dit tijdschrift hebben gerapporteerd (1999, nr. 1/2). Aansluitend formuleer ik mijn kritiek op dit onderzoek.

Vervolgens laat ik zien dat op de langere termijn (10 à 15 jaar) de output van de opsporing sterk is afgenomen. De oorzaken hiervan moeten mijns inziens vooral buiten de opsporing worden gezocht.

Het onderzoek van Wiebrens en Essers

In de periode 1992-1996 is het ophelderingspercentage (verder) gedaald, van 15.8% in 1992 naar 13.9% in 1996 (cijfers W&E).¹ Dit suggereert dat de opsporingsprestaties van de politie achteruit zijn gegaan. De auteurs betogen dat dit niet het geval is. Zij laten zien dat in dezelfde periode juist meer zaken werden vervolgd door het OM, dat er door rechters meer straffen werden opgelegd en dat deze straffen gemiddeld zwaarder waren (meer vrijheidsstraffen). Met andere woorden, zowel het volume als de ernst van de behandelde zaken is toegenomen. Aangezien de uitstroom van zaken bij het OM en bij (arrondissements)rechtbanken zijn oorsprong vindt in de processen-verbaal van de politie, mag volgens de auteurs hieruit de conclusie worden getrokken dat het nog niet zo slecht gesteld is met de opsporingsprestaties van de politie.

De auteurs voeren vijf verklaringen aan voor de discrepantie tussen enerzijds het dalende ophelderingspercentage en anderzijds het toegenomen aantal zaken bij het OM en het toegenomen aantal (ernstige) straffen dat is opgelegd door rechters: (1) de feiten die worden opgespoord zijn ernstiger, (2) per verdachte worden minder feiten opgehelderd, (3) er zijn meer verdachten per opgehelderd feit, (4) de opgehelderde feiten zijn anders samengesteld (relatief meer gewelds- en openbare-orde-misdrijven) en (5) de samenstelling van de verdachtenpopulatie is veranderd (meer *first offenders*).

Algemene kritiek op het onderzoek

Het is een verdienste van de auteurs dat ze hun kritiek op het ophelderingspercentage van een inhoudelijke en cijfermatige onderbouwing voorzien. Dat is immers een noodzakelijke voorwaarde voor een zinvolle discussie. Ook deel ik hun mening dat het ophelderingspercentage in zijn huidige vorm een problematische maat voor de opsporing is. Niettemin heb ik kritiek op belangrijke onderdelen van het onderzoek, waardoor de conclusies mijns inziens op zijn minst twijfelachtig zijn.

Mijn belangrijkste kritiek betreft de gevolgde methode, waarbij aard en omvang van de opsporingsoutput worden afgeleid uit de output van het OM en de rechtbanken. De auteurs stellen het als volgt: '(...) de politie levert meer of minder (zware) zaken aan. Dit leidt verderop in de keten tot meer of minder (zware) straffen'. Het ligt inderdaad voor de hand te veronderstellen dat er een verband bestaat tussen de output van de diverse organisaties in de strafrechtelijke keten. Het gaat echter te ver dit als een één-op-één verband te zien zoals Wiebrens en Essers doen. Er doen zich hierbij twee problemen voor. Het eerste probleem is dat de input van het OM niet alleen afkomstig is van de politie (en de marechaussee), maar in belangrijke mate ook van bijzondere opsporingsdiensten.² Er kan dus geen lineair verband worden verondersteld tussen de output van het OM en de output van de politie. De gegevens in tabel 2 in het artikel van W&E, waarin de toename van het aantal sancties wordt gerelateerd aan het aantal processen-verbaal van de politie, kunnen derhalve niet eenduidig geïnterpreteerd worden. Een tweede probleem is dat de output bij het OM en de rechtbanken niet alleen wordt bepaald door de input, maar ook door organisatie-specifieke omstandigheden en processen, zoals de personeelsomvang, de organisatiestructuur, het beleid et cetera. Als hierin veranderingen optreden, heeft dit eveneens gevolgen voor de output.

Kortom, het is op zijn minst problematisch om uitspraken te doen over de output van organisatie 1 op basis van de output van organisatie 2 (of 3), zelfs al kunnen deze organisaties worden beschouwd als opeenvolgende schakels in een keten.

Wanneer je de ontwikkeling van de opsporingsoutput voor een specifieke (kortere) periode wilt bekijken, zoals Wiebrens en Essers doen, komt er nog een probleem bij: er is altijd sprake van een zekere vertraging bij de afhandeling van zaken. Zo zal de toename in enig jaar van bijvoorbeeld het aantal door rechters opgelegde sancties geen betrekking hebben op misdrijven die in *datzelfde* jaar zijn opgespoord. Door geen rekening te houden met deze vertragingfactor, kan een verkeerd beeld ontstaan. Het wordt extra gecompliceerd als de vertragingfactor in de tijd en tussen organisaties varieert, dat wil zeggen als de doorlooptijden per jaar per organisatie variëren. In dat geval wordt het wel heel moeilijk om de output van het OM en de rechtbanken nog op een zinvolle wijze te relateren aan de output van de politie.

Tot zover mijn algemene kritiek op de gevolgde methode. Nu mijn kritiek op de bewering dat volume en ernst van de opgespoorde misdrijven zijn toegenomen.

Volume van de opsporing

De auteurs beweren dat het volume van de opsporing in de periode 1992-1996 is toegenomen, omdat het aantal sancties (in termen van HALT-afdoeningen, OM-transacties en aantal door rechters opgelegde hoofdstraffen)³ in deze periode is toegenomen. Er zijn redenen om aan te nemen dat deze toename voor een belangrijk deel is veroorzaakt door organisatiespecifieke processen bij respectievelijk het OM en de rechtbanken.

De output zoals hiervoor omschreven is weliswaar toegenomen, maar de input is in dezelfde periode gedaald; het aantal zaken dat bij het OM werd ingeschreven nam met circa negen procent af.⁴ De input van het OM is vanzelfsprekend een betere indicator van de output van de politie dan de output van het OM. Verklaard moet dus worden waarom het aantal bij het OM ingeschreven zaken afnam, terwijl in dezelfde periode het aantal opgelegde straffen toenam. Eén verklaring hiervoor (ook door W&E genoemd) is dat de ratio tussen het aantal opgehelderde misdrijven en het aantal bekende verdachten is veranderd; per opgehelderd misdrijf worden meer verdachten opgepakt en per verdachte worden minder strafbare feiten bekend. Een deel van het verschil wordt dus veroorzaakt doordat met twee maten wordt gemeten: de output van de politie is gemeten in aantallen opgehelderde misdrijven, terwijl de output van het OM en de rechtbanken is gemeten in aantallen sancties opgelegd aan personen. Niettemin kan worden betoogd dat deze verklaring enig inzicht geeft in veranderingen in de opsporingspraktijk.

Er zijn echter nog meer verklaringen voor de discrepantie tussen input en output, welke niet zijn terug te voeren op de opsporing. In de periode 1992-1996 is het aantal zaken dat door het OM werd afgedaan afgenomen, terwijl het aantal zaken dat door een rechter werd afgedaan juist is toegenomen. De oorzaak voor deze ontwikkeling ligt bij het sepotbeleid van het OM. Het aantal sepot bij het OM is in deze periode drastisch gedaald. Dit geldt vooral voor de kale beleidssepots, maar in mindere mate ook voor de andere sepotvormen (technisch sepot, 'gewoon' beleidssepot). In 1992 bedroeg het aantal sepot zo'n 55 procent van het totaal aantal afdoeningen door het OM, in 1996 was dit 43 procent. Het absolute aantal sepot daalde in deze periode met bijna 36 procent. Deze afname verklaart voor een belangrijk deel de toename van enerzijds het aantal transacties en anderzijds het aantal zaken dat door een rechter werd afgedaan. Bij een gelijkblijvend percentage schuldigverklaringen levert het toegenomen aantal rechterlijke afdoeningen een grotere hoeveelheid straffen op. Kortom, het toegenomen aantal transacties en straffen vindt zijn oorsprong niet in de opsporing, maar in het veranderde sepotbeleid van het OM.

Een andere oorzaak voor de discrepantie tussen minder input en meer output kan worden gevonden in de personeelsomvang van het OM en de rechterlijke macht. De uitgaven voor personeel in de rechtspleging zijn tussen 1992 en 1996 met ruim

45 procent toegenomen.⁵ Ofschoon een ruwe maat, geeft het wel een indicatie van het toegenomen aantal personen dat beschikbaar is gekomen voor de afhandeling van zaken.

Weer een andere oorzaak voor de reeds genoemde discrepantie kan worden gevonden in de doorloopsnelheid van zaken. Bij de rechterlijke afhandeling is de doorloopsnelheid van zaken toegenomen. Het percentage zaken dat binnen 6 maanden werd afgedaan is tussen 1992 en 1996 gestegen van 36 procent naar 45 procent. Ook dit heeft een autonome invloed op het toegenomen aantal sancties.

Samenvattend: het toegenomen aantal sancties in de periode 1992-1996 kan niet eenduidig worden toegeschreven aan veranderingen in de opsporing. Autonome ontwikkelingen bij het OM en de rechtbanken zijn in belangrijke mate (mede-)verantwoordelijk voor deze toename.

Ernst van de opgespoorde misdrijven

Volgens Wiebrens en Essers is ook de ernst van de opgespoorde misdrijven toegenomen. Dit blijkt volgens hen onder meer uit het feit dat er relatief meer vrijheidsstraffen zijn opgelegd door rechters: 61 procent van de opgelegde straffen (door arrondissementsrechtbanken) in 1992 was een vrijheidsstraf. In 1996 bedroeg dit percentage 75 procent. Hoe de auteurs aan deze cijfers komen is mij onbekend, maar ze komen in ieder geval niet overeen met de CBS-statistieken. Die laten juist een relatief stabiel beeld zien. In tabel 1 zijn de opgelegde hoofdstraffen uitgesplitst naar soort. Het percentage vrijheidsstraffen is tussen 1992 en 1996 nauwelijks veranderd. Wel zien we enerzijds een relatieve daling van het aantal opgelegde geldboetes van 49 naar 45 procent en anderzijds een relatieve toename van het aantal opgelegde dienstverleningen van 8 naar 11 procent. Uit deze cijfers mogen we niet concluderen dat de misdrijven ernstiger zijn geworden.

Tabel 1 Rechtbankstrafzaken in eerste aanleg; hoofdstraffen naar soort 1992-1996

	1992	1993	1994	1995	1996
Hoofdstraffen (abs.)	93238	87722	102157	109442	111567
% vrijheidsstraffen	39	39	41	41	40
% geldboete	49	48	47	45	45
% dienstverlening	8	9	9	10	11
% overige straffen	4	4	3	4	4

Bron: CBS kwart.bericht Rechtsbescherming & veiligheid 96/3, 97/3; CBS Criminaliteit & strafrechtpleging 1991/1992

Ook de gemiddelde duur van de opgelegde gevangenisstraf is in de periode 1992-1996 niet noemenswaardig veranderd. Dit is eveneens in tegenspraak met het idee van de toegenomen ernst van misdrijven.⁶

Wanneer we kijken naar de toename van de afzonderlijke sanctievormen (HALT, transactie, hoofdstraf), zien we dat de lichtste vorm, de HALT-afdoening, veruit de sterkste toename laat zien: het (absolute) aantal HALT-afdoeningen nam tussen 1992 en 1996 toe met circa 93 procent. Het aantal door rechters opgelegde hoofdstraffen nam in dezelfde periode toe met 20 procent. Binnen de hoofdstraffen zijn het weer de lichte straffen die relatief het sterkst zijn toegenomen. Het aantal vrijheidsstraffen nam tussen 1992 en 1996 met 23 procent toe, maar het aantal opgelegde dienstverleningen nam in dezelfde periode met 74 procent toe. De dynamiek in de sancties doet zich dus in veel sterkere mate voor bij lichte vormen van criminaliteit.

Nu zou ik niet willen beweren dat de zaken waarmee het OM en de rechtbanken in de afgelopen jaren te maken hebben gehad, in alle opzichten gelijk zijn gebleven (d.w.z. niet zwaarder zijn geworden). Het bovenstaande dient slechts ter relativering van de stelling dat uit de aard van de opgelegde sancties kan worden afgeleid dat de opgespoorde misdrijven ernstiger zijn geworden. De hier

gepresenteerde cijfers zijn strijdig met die van Wiebrens en Essers, maar net zo weinig bruikbaar als het gaat om het doen van uitspraken over de misdrijven die zijn opgespoord door de politie. De argumenten voor deze stelling heb ik hiervoor reeds uiteengezet.

Ontwikkelingen op lange termijn

De cijfers van W&E hebben betrekking op een periode van vijf jaar. Om enig inzicht te krijgen in ontwikkelingen op de langere termijn, heb ik cijfers omtrent opsporing verzameld voor de periode 1965-1996, een periode van 22 jaar.⁷ Ik heb drie maten geconstrueerd, die elk een andere trend laten zien. Ik zal eerst de verschillende trends laten zien en daarna de resultaten bespreken.

De eerste maat is het welbekende en verguisde ophelderingspercentage. Figuur 1 toont deze maat. We zien een gestaag dalende lijn. In 1965 bedroeg het ophelderingspercentage over alle geregistreerde delicten 52 procent, in 1996 was dit nog maar 17 procent.⁸

Hier ongeveer figuur 1

Figuur 2 toont het absolute aantal opgehelderde misdrijven alsmede het absolute aantal gehoorde verdachten. Dit zijn de maten die Wiebrens en Essers in hun artikel gebruiken. We zien een totaal andere curve verschijnen. In de periode 1965-1984 is sprake van een continu opgaande lijn. Vanaf 1985 is echter sprake van een neergaande lijn. Het aantal opgehelderde misdrijven bereikte in 1984 een piek (272.500 ophelderingen) en daalde daarna schoksgewijs tot 206.000 ophelderingen in 1996. Met andere woorden: het aantal opgehelderde misdrijven lag in 1996 zo'n 24 procent beneden het niveau van 1984. Het aantal gehoorde verdachten lag in 1996 zo'n 6 procent beneden het niveau in 1984. In deze figuur is goed te zien dat met name in 1995 en 1996 een grote discrepantie is ontstaan tussen het aantal opgehelderde misdrijven en het aantal gehoorde verdachten; deze liggen in alle voorgaande jaren dicht bij elkaar, maar zijn de laatste jaren 'uit elkaar gegroeid'. Een waarneming die ook Wiebrens en Essers in hun artikel doen. Ofschoon het aantal gehoorde verdachten in 1996 ruim 11.000 boven dat van 1994 lag, zien we dat er op de langere termijn (1984-1996) sprake is van een daling in het aantal gehoorde verdachten (254.000 in 1996 tegen 270.000 in 1984). Deze daling is wel geringer dan bij de opgehelderde misdrijven.

Hier ongeveer figuur 2

Hoewel de cijfers in figuur 2 ten opzichte van de cijfers in figuur 1 een beter inzicht geven in de output van de opsporing, zijn ze in een bepaald opzicht nog beperkt. Weliswaar weten we nu hoeveel misdrijven in elk jaar zijn opgehelderd en hoeveel verdachten de politie op het spoor is gekomen, maar we hebben nog geen idee hoe deze aantallen zich verhouden tot de aantallen personeelsleden die beschikbaar waren voor opsporingsonderzoek. Deze kennis moeten we toevoegen om een meer betrouwbare vergelijking in de tijd te kunnen maken. Het is immers mogelijk dat veranderingen in de output voor een belangrijk zijn veroorzaakt door personeelsmutaties.

In figuur 3 wordt het aantal opgehelderde misdrijven en het aantal gehoorde verdachten daarom gerelateerd aan het aantal executieve politiefunctionarissen. Dit zijn functionarissen met een opsporingsbevoegdheid. Het is belangrijk op te merken dat executieve politiefunctionarissen zich niet noodzakelijkerwijs met opsporingsonderzoek bezighouden. Er zijn echter geen gegevens voorradig over het aantal personeelsleden dat zich daadwerkelijk met opsporingsonderzoek bezighoudt. De maten in figuur 3 zeggen derhalve niets over de prestaties van opsporingsonderdelen bij de politie, ze zeggen wel iets over de opsporingsprestaties

van de politie als geheel.⁹ We zien in figuur 3 een beeld dat enigszins vergelijkbaar is met het beeld in figuur 2: een toename van de output per executieve functionaris tot 1984 en een daling in de periode vanaf 1985. Het aantal opgehelderde misdrijven per executieve functionaris daalde tussen 1984 en 1996 met 35 procent. Het aantal gehoorde verdachten per executieve functionaris daalde in dezelfde periode met 19 procent. Deze dalingen zijn sterker dan in figuur 2 omdat hier rekening wordt gehouden met de groei van het aantal personeelsleden, welke zich vooral in de laatste jaren heeft voorgedaan (na 1993). In tegenstelling tot figuur 2 zien we hier dan ook niet een stijging van het aantal gehoorde verdachten in de laatste twee jaar (1995-1996). Deze is teniet gedaan door het toegenomen aantal personeelsleden dat potentieel beschikbaar is voor opsporingsonderzoek.

Hier ongeveer figuur 3

Samenvattend: we hebben drie maten van opsporing laten zien die elk een negatieve trend tonen waar het gaat om de laatste 12 jaar (tot en met 1996). Nu beschrijven deze maten verschillende verschijnselen, maar als we een maat zouden moeten kiezen die het beste de opsporingsprestaties van de politie weergeeft, dan kunnen we, ondanks mogelijke zwaktes van de afzonderlijke maten, het er snel over eens zijn dat maat 2 zuiverder is dan maat 1 en dat maat 3 weer zuiverder is dan maat 2. Als dat zo is, moeten we concluderen dat de opsporing op de lange termijn allesbehalve een opgaande lijn laat zien.

Het waarom van de verminderde output

Interessant is nu de vraag hoe dit zo gekomen is. In het verleden is ter beantwoording van deze vraag vaak de weg gevolgd die ook Wiebrens en Essers hebben bewandeld: allereerst werd gesteld dat het ophelderingspercentage niet deugde en dat conclusies over dalende opsporingsoutput daar niet op gebaseerd kunnen worden. Als er vervolgens toch (andere) aanwijzingen waren voor dalende output, dan werd de verklaring hiervoor vooral gezocht in de opsporingspraktijk zelf: zwaardere zaken, meer verdachten per zaak, meer nieuwe daders, minder doorrechercheren, etc. Ongetwijfeld zijn dit soort waarnemingen waardevol en zijn de genoemde verschijnselen van invloed op de output, maar mijn inschatting is dat het hier alles bij elkaar toch om marginale verschijnselen gaat, die de neerwaartse trend onvoldoende kunnen verklaren. De meeste van deze verklaringen hebben ook betrekking op vrij recente ontwikkelingen. Het is bijvoorbeeld heel goed mogelijk dat met de komst van de LRT's, de IRT's en de mega-zaken er minder misdrijven worden opgehelderd (zeker per executieve functionaris) en naar verhouding meer verdachten worden gehoord. Dit zou bijvoorbeeld een goede verklaring kunnen bieden voor de discrepantie die recentelijk is ontstaan tussen het aantal opgehelderde misdrijven en het aantal gehoorde verdachten. Echter, een dergelijke verklaring schiet tekort om de lange-termijnontwikkeling te beschrijven, waarbij het omslagpunt, blijkens de hier gepresenteerde cijfers, moet worden gezocht in het midden van de jaren tachtig.

De belangrijkste oorzaak van de dalende output ligt mijns inziens niet in de opsporingspraktijk zelf, maar in het beleid van de politie in de afgelopen 10 à 15 jaar: steeds minder politiefunctionarissen met een executieve bevoegdheid houden zich bezig met opsporingsonderzoek. Drie ontwikkelingen in het bijzonder zijn hierbij van belang. (1) De opkomst van het wijkgerichte werken, (2) de toegenomen aandacht voor 'blauw-op-straat' en (3) de reorganisatie van 1993, waarbij veel executieve functionarissen terecht zijn gekomen in ondersteunende en niet-executieve functies. Al met al lijkt sprake van een substantiële verschuiving in de inzet van personeel: (relatief) minder personeel voor opsporing, (relatief) meer personeel voor hulp- en dienstverlening. Dit laat uiteraard zijn sporen na in de output die door het opsporingsonderzoek gerealiseerd wordt.

Tot slot

Wie de kritiek op het ophelderingspercentage bestudeert, stuit op zeer uiteenlopende argumenten (Berghuis 1992, Kruissink 1993, Wiebrens en Essers 1999, Wiebrens en van de Geer 1999). Soms is deze kritiek steekhoudend en soms ook niet, maar in veruit de meeste gevallen is dit zonder nadere standpuntbepaling niet vast te stellen. Dat komt omdat er verschillende criteria worden gehanteerd; de kritiek op het ophelderingspercentage wordt gevoed door uiteenlopende expliciete en impliciete veronderstellingen over wat deze maat geacht wordt te representeren. Twee willekeurige voorbeelden. Berghuis (1992) wijst het ophelderingspercentage af omdat het niets zegt over de effectiviteit van de opsporing, Kruissinks (1993) kritiek op het ophelderingspercentage daarentegen komt voort uit het idee dat dit een veel te beperkte maat is voor het politie-optreden in brede zin. Voor de eerste auteur dient deze maat dus iets te zeggen over de effectiviteit van de recherche, terwijl de tweede auteur informatie verlangt over het politiefunctioneren in brede zin.

We kunnen uit deze constatering drie conclusies trekken. De eerste conclusie is dat er blijkbaar uiteenlopende verwachtingen en wensen bestaan over wat het ophelderingspercentage geacht wordt te representeren. De tweede conclusie is dat een zinvolle discussie over opsporingsmaten alleen mogelijk is indien deze verwachtingen en wensen geëxpliciteerd worden. De derde conclusie is dat het door de uiteenlopende verwachtingen en wensen uitgesloten is dat er één overkoepelende maat voor wat dan ook wordt geconstrueerd. De kritiek op het ophelderingspercentage is, gelet op de uiteenlopende verwachtingen en wensen, dan ook helemaal niet zo verwonderlijk; het zegt meer over de criticasters dan over de maat zelf.

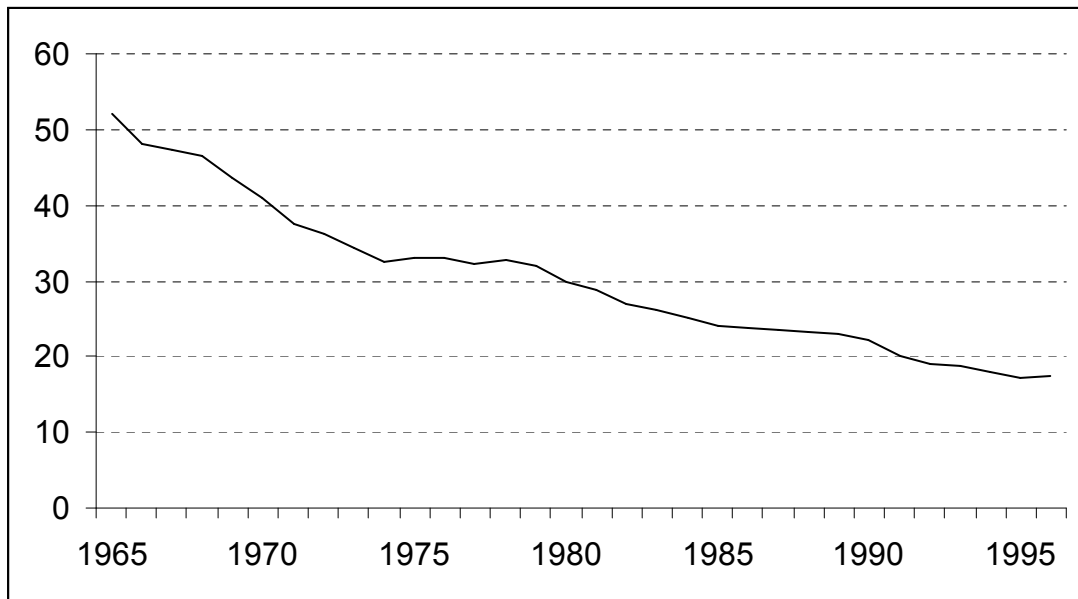
Noten

- * Ben Rovers is senior onderzoeker bij het Nederlands Studiecentrum voor Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR) in Leiden. Hij bedankt Gerben Bruinsma, Cyrille Fijnaut en Wilma Smeenk voor hun nuttige opmerkingen en commentaar.
- 1 Volgens eigen berekening (BR) op CBS-statistieken is het ophelderingspercentage in deze periode gedaald van (afgerond) 19 % naar 17%. De omvang van de daling is echter vergelijkbaar met wat W&E rapporteren.
- 2 . Zo komen bijvoorbeeld de meeste economische delicten (WED) die bij het OM worden ingeschreven niet voor in de registratie van de politie. In 1994 bedroeg het aantal bij de parketten ingeschreven WED-zaken ruim 38.000, terwijl het aantal opgehelderde WED-delicten bij de politie net boven de 7.000 lag. (Bron: CBS, Criminaliteit & Strafrechtpleging 1995)
- 3 De transactie is juridisch gezien geen sanctie.
- 4 Bron: OM. Categorie: misdrijven en economische delicten.
- 5 Bron: Justitie in kengetallen 1997: 62.
- 6 Bron: Justitie in kengetallen 1997, OM kerncijfers 1995/1996.
- 7 Cijfers na 1996 zijn nog niet (compleet) voorradig.
- 8 Bron: CBS (gegevens over geregistreerde misdrijven, opgehelderde misdrijven en gehoorde verdachten).
- 9 De berekening van de executieve politiesterkte voor de jaren 1965-1996 is een tamelijk ingewikkelde exercitie vanwege de vele (verschillende) cijfers die in omloop zijn. Alle cijferreeksen (voor meestal deelperioden) zijn voor dit artikel verzameld en met elkaar vergeleken. Het bleek dat deze cijfers tot grofweg het begin van de jaren negentig weliswaar verschillende niveaus van executieve sterkte laten zien, maar een vergelijkbare trend. Dit laatste is van belang voor de onderhavige analyse. De beschrijving van de ontwikkeling van de politiesterkte in de laatste jaren is gebaseerd op een conservatieve schatting van de toename van het aantal executieve personeelsleden op basis van cijfers van zowel het CBS, rapporten van het Beleidsinformatiesysteem politie (BIS-rapporten), rapporten van de Algemene Rekenkamer en publicaties over de politiesterkte in *Politiemagazine*. In het midden van de jaren tachtig heeft een definitiewijziging plaatsgevonden: tot die tijd werd het aantal personen geteld, daarna het aantal fte's. Schoksgewijze veranderingen in cijfers door definitiewijzigingen of door het gebruik van verschillende bronnen zijn opgevangen door de cijfers herhaald te indexereren, waarbij gebruik is gemaakt van de assumptie dat er in het overgangsjaar niets is veranderd in de politiesterkte. Ook dit is een werkwijze die eerder tot onderschatting dan tot overschatting van de toename van de executieve politiesterkte leidt.

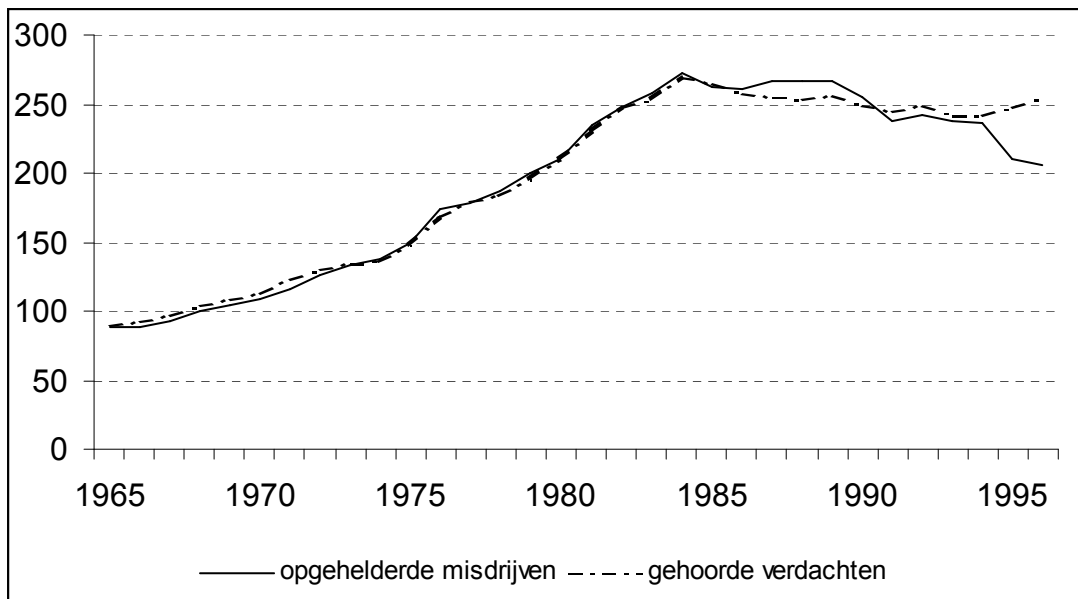
Aangehaalde literatuur

- Aartsma, Koen and Otto Beaujon. 1998. "Ruim 1300 agenten minder." *Politie Magazine* :8-13.
- Aartsma, Koen and Yael Veenstra. 1998. "Surveillanten in plaats van agenten." *Politie Magazine* :8-10.
- Algemene rekenkamer 1997. *Ontwikkeling en herverdeling politiesterkte 1994-1995*. Den Haag: SDU.
- B.I.S. 1996. *Personeelsgegevens politie 1996*. Den Haag.
- Berghuis, A.C. 1992. "Opheldering gezocht." *Tijdschrift voor criminologie* 34:288-295.
- Boor, Lonny van der. 1998. "Het ophelderingspercentage." *Algemeen politieblad* :10-11.
- CBS. *Kwartaalbericht Rechtsbescherming en veiligheid (diverse nummers)*. Voorburg/Heerlen.
- CBS. 1996. *Criminaliteit en strafrechtpleging*. Voorburg/Heerlen.
- Internet. 1999. *Openbare informatie op homepages van CBS, OM, WODC*.
- Kruissink, Maurits. 1993. "Politie-prestaties meten; problemen en toekomstperspectief." *Tijdschrift voor criminologie* 35:27-44.
- Ministerie van Justitie. 1997. *Justitie in kengetallen 1997*. Den Haag.
- Ministerie van justitie WODC-SIBA. 1996. *Kerncijfers OM 1995/1996*. Den Haag.
- Poelert, Bert. 1998. "Het 'gevoelige' ophelderingspercentage." *Tijdschrift voor de politie* 60:35-37.
- Wiebrens, Cas and Simon van de Geer. 1999. "Kwaliteit, kwantiteit en sturing van de opsporing." *Tijdschrift voor de politie* 61:21-28.
- Wiebrens, Cas and Sjaak Essers. 1999. "Schaf het ophelderingspercentage af." *Tijdschrift voor de politie* 61:27-34.

Figuur 1 Percentage opgehelderde misdrijven

Figuur 2 Absoluut aantal opgehelderde misdrijven en gehoorde verdachten (x1000)

Figuur 3 Aantal opgehelderde misdrijven en aantal gehoorde verdachten per executieve politiefunctienaris (fte)

